

ODNOSI SRBIJE I KOSOVA I BEZBEDNOSNA SITUACIJA U MAKEDONIJI

Uvod

Nestabilnost i nejasno rešenje napetih srpsko-kosovskih odnosa potencijalno predstavljaju najsnažniji destabilizujući faktor i pretnju za mir i sigurnu budućnost regiona Jugoistočne Evrope. Za mnoge zemlje iz regiona ovaj zamrznuti konflikt možda i nije izvor realne bezbednosne pretnje, mada svakako predstavlja ozbiljan bezbednosni izazov ili rizik. Za Makedoniju i Bosnu i Hercegovinu, pa u izvesnoj meri i za Crnu Goru, pitanje Kosova utiče na dinamiku unutrašnje bezbednosti, a moglo bi se reći da na izvestan način ugrožava i sam opstanak ovih zemalja. U Srbiji su identifikovana tri potencijalna scenarija u vezi sa budućim odnosom Beograda i Prištine: 1) očuvanje statusa quo tj. odlaganje rešavanja problema; 2) izmena granica između Srbije i Kosova tj. razmena teritorija; 3) normalizacija odnosa zasnovana na pravno obavezujućem bilateralnom sporazumu koji bi bio postignut kroz trenutne pregovore Srbije i Kosova uz posredovanje EU. Svako od navedenih rešenja imaće određene posledice na politički razvoj okolnih zemalja. Ovaj rad će se baviti bezbednosnim posledicama koje bi tri moguća scenarija budućih srpsko-kosovskih odnosa mogla imati na Makedoniju. Pod bezbednosnim posledicama podrazumevamo uticaj koji bi svaki od tri scenarija imao na 1) međuetničke odnose u Makedoniji i njenu bezbednosnu politiku; 2) bilateralne/multilateralne odnose i na 3) bezbednost čitavog regiona Jugoistočne Evrope.

Trenutni razvoj događaja u srpsko-kosovskim odnosima u kontekstu tri predložene opcije

Srbija je pokušavala da svoju politiku prema Kosovu razdvoji od sopstvenih ciljeva ka pristupanju EU. Međutim, Evropska unija je jasno stavila do znanja da napredak Srbije ka pristupanju Uniji zavisi od poboljšanja njenih odnosa sa Kosovom. Ipak, moglo bi se dogoditi da se priznanje nezavisnosti Kosova pokaže kao nepremostiva prepreka. Uprkos promeni vlasti u Srbiji, njena politika i diskurs po pitanju Kosova ostali su isti. Čini se da nijedna vlast u Beogradu u skorijoj budućnosti neće biti spremna da prizna kosovsku nezavisnost. Postoji rizik da Srbija istupi iz procesa pristupanja Evropskoj uniji. Ukoliko se ova pat pozicija prolongira, postoji rizik da se dovede u pitanje i sam kredibilitet procesa proširenja Unije. Postoji rizik da proces proširenja ostane pod znakom pitanja sve dok „države članice budu i dalje dozvoljavale da proces pristupanja služi kao talac bilateralnim primedbama, čime potkopavaju element pravičnosti u principu uslovljavanja” (Fouere, 2014:8). Iz tih razloga Evropska unija je uložila aktivan diplomatski napor u cilju poboljšanja srpsko-kosovskih odnosa. Kroz diplomatsko posredovanje, Unija je postigla određen napredak u normalizaciji odnosa Beograda i Prištine, u šta spada i potpisivanje Briselskog sporazuma u aprilu 2013. Od tada je ostvaren mali napredak. Predsednik Aleksandar Vučić je 2018. godine pokušao da ponudi novu mogućnost konačnog dogovora Beograda i Prištine koji bi otvorio put pristupanju Srbije Evropskoj uniji.

Ne postoje jasne naznake koje bi tačno oblasti bile obuhvaćene izmenom granica i duž kojih bi se demarkacionih linija pružale nove granice. Kako bi se granice odredile, ko bi odlučio o demarkaciji i da li bi neko međunarodno telo ili stručnjak bili uključeni u projekat razgraničenja i dalje je nejasno. Pretpostavlja se da bi po sporazumu koji su predložili Vučić i predsednik Hašim Tači celo severno Kosovo ili jedan njegov deo bili „dati” Srbiji u zamenu za sve srpske teritorije ili određene njene delove na kojima preovlađuje albansko stanovništvo; u pitanju je teritorija koja se graniči sa Kosovom a obuhvata Preševsku dolinu. Dakle, pretpostavlja se da bi razmena obuhvatila tri opštine južne Srbije (Preševo, Bujanovac i Medvedu) sa značajnim udelom albanskog stanovništva, i tri ili četiri opštine sa severa Kosova na kojima živi većinsko srpsko stanovništvo i koje se graniče sa Srbijom (Lipljan, Leposavić, Zubin Potok i deo Mitrovice). Paralelno s tim, Srbija bi priznala nezavisnost Kosova i time otvorila put njegovom punom međunarodnom priznanju.

Obe države teže članstvu u Evropskoj uniji, ali nijednoj se taj cilj neće ostvariti ukoliko Srbija i Kosovo ne budu normalizovali međusobne odnose. EU bi mogla u svoje članstvo da primi samo državu koju priznaju sve ostale države-članice, a Kosovo trenutno ne priznaje 5 država-članica EU: Slovačka, Grčka, Kipar, Rumunija i Španija, i to uglavnom zbog toga što ga Srbija ne priznaje. Ako bi Srbija priznala Kosovo, i ovih pet zemalja bi najverovatnije učinilo isto. Pregovori se trenutno odvijaju uz posredovanje visoke predstavnice EU za spoljnu politiku Federike Mogerini. Ovakva razmena teritorija bi kao rezultat imala manji broj Srba koji živi na Kosovu i manji broj Albanaca u Srbiji. Obe zemlje bi postale „etnički čistije”.

Reakcije međunarodne zajednice bile su pomešane. S jedne strane, Džon Bolton, američki savetnik za nacionalnu bezbednost, u avgustu 2018. je izjavio kako „mi ne isključujemo teritorijalna prilagođavanja... mi smatramo da oni to moraju sami da reše”. S druge strane, komentarišući navode o razmeni teritorija između Srbije i Kosova, Angela Merkel je navela da je „teritorijalni integritet zemalja Zapadnog Balkana uspostavljen i nepovrediv”. U istom tonu je nastupio i Mihael Rot, nemački državni ministar za Evropu, upozorivši na otvaranje „Pandorine kutije”, dok je Sabine Šter, načelnica Odseka za Zapadni Balkan u nemačkom Ministarstvu spoljnih poslova u Berlinu rekla na svom izlaganju 2018. na Beogradskom bezbednosnom forumu kako postoji „istinska i ozbiljna zabrinutost zbog načina na koji je postavljen cilj i okvir dijaloga, u kom je teritorija jedino rešenje za sve, mi ne mislimo da će to doneti održivo rešenje. Fokusiranje na teritorije će ovaj dijalog odvesti u ćorsokak”.

Neki politički komentatori i međunarodne uticajne ličnosti podržale su potencijalnu razmenu teritorija. Čarls Kupčan, bivši savetnik Baraka Obame i sadašnji profesor na Univerzitetu Džordžtaun, predloženi plan je opisao kao „mirno etničko čišćenje”. Podržavši ideju razmene teritorija, on smatra da „pragmatizam mora da nadvlada princip” (*New York Times*, 2018). Komentarišući situaciju za *Politico*, Marko Prelec, profesor na Centralnoevropskom univerzitetu naveo je da će „uspešno rešenje kosovskog čvora doneti samo sporazum koji obe strane budu iskreno podržale, a razmena teritorija je ključ takvog dogovora” (*Politico*, 2018). Volfgang Petrič, glavni pregovarač Evropske unije u kosovskim mirovnim

pregovorima takođe je podržao predlog razmene zemlje između Srbije i Kosova (NI, 2018). Urednički tim lista *The Financial Times* oprezno je podržao predloženi sporazum, tvrdeći da će on „pokrenuti obe zemlje ka članstvu u Uniji, učvrstiti demokratske i ekonomske reforme i poslati širi signal da se integracija Balkana u evroatlantske institucije, ma koliko spora bila, ipak nastavlja” (2018).

S druge strane, bilo je i mnogo uticajnih glasova protiv predložene izmene granica. Edvard Džozef je za *Foreign Policy* izjavio da „ne može biti nikakve razmene teritorija dok se ponovo ne otvore i ne okončaju pregovori Dejtonskog mirovnog sporazuma” i da zapad „ne sme da dozvoli da neki nepromišljeni sporazum o Kosovu destabilizuje zemlju koja je doživela izuzetno okrutan rat” (2018). Tim Džuda je u listu *The Economist* objasnio da „ukoliko Kosovo i Srbija otpočnu ozbiljne pregovore o ponovnom iscertavanju svojih granica, posledice na balkanske zajednice – i to ne samo na one koje bi bile direktno obuhvaćene novim sporazumom – mogle bi da budu izuzetno duboke” (2018). Pedi Ešdaun i bivši visoki predstavnici EU Karl Bilt i Kristijan Švarc-Šiling napisali su otvoreno pismo u kom su apelovali na Federiku Mogerini da ne podrži ideju o razmeni teritorija. Ako neko hoće da „ide unaokolo i stvara monoetničke džepove po Balkanu, onda bi zapravo morao ponovo da iscrta mnogo granica, što bi na kraju dovelo do etnički čistih država” (Radio Slobodna Evropa, 2018). Karl Bilt je upozorio da je „igranje granicama i podelama na Balkanu bilo opasno početkom devedesetih, a opasno je i danas” (*The Washington Post*, 2018b).

Nakon što smo razmotrili pozitivne i negativne opcije u vezi sa mogućom promenom granica, sada ćemo pogledati i preostale dve mogućnosti budućih odnosa Beograda i Prištine. Očuvanje statusa quo odnosno odlaganje rešenja problema sadrži jedan očiti pozitivni element: ono omogućava obema stranama da nastave s radom na demokratizaciji sopstvenih zemalja pre nego što se postigne neka vrsta sporazuma. Sa druge strane, prolongiranje nerešenog statusa Kosova će neupitno dovesti do frustracija među pripadnicima elite u obe zemlje, što bi moglo negativno da se odrazi na situaciju u Severnom Kosovu. Budući da je EU rešavanje pitanja Kosova postavila kao uslov za obe zemlje na njihovom daljem putu pristupanja Uniji, odlaganje rešenja možda ne bi dovelo do željene umerenosti elita u Beogradu i Prištini već, naprotiv, do njihove radikalizacije. Sever Kosova je oblast koja očekuje dobijanje neke vrste teritorijalne autonomije, kako je i zamišljeno po takozvanom Briselskom sporazumu. Elita u Prištini, međutim, ovu teritoriju posmatra kao oblast koju ne kontroliše u potpunosti, zbog čega bi u nekom trenutku mogla poželeti da je nasilnim putem stavi pod svoju kontrolu. Odlaganje rešavanja ovog pitanja uvećava mogućnost izbijanja konflikta u Mitrovici i okolnim oblastima.

Treće moguće rešenje problema između ove dve zemlje, normalizacija odnosa zasnovana na pravno obavezujućem bilateralnom sporazumu koji bi se postigao kroz tekuće pregovore uz posredovanje Evropske unije predstavlja veoma dobru i pozitivnu ideju. Normalizacija bi ovim zemljama otvorila put ka pristupanju Uniji i doprinela bi stabilizaciji međuetničkih odnosa u Makedoniji i Bosni i Hercegovini. U zavisnosti od sadržine takvog sporazuma, možda bi bilo dovoljno definisati Kosovo kao međunarodno priznatu državu u Ujedinjenim nacijama, i omogućiti Srbiji da pristupi Evropskoj uniji što je brže moguće, uz garancije o statusu Srba u

Severnom Kosovu. Negativni aspekt postizanja pravno obavezujućeg bilateralnog sporazuma Beograda i Prištine jeste to što bi takav dogovor pripadnici desnih opcija u obe zemlje doživeli kao izdaju. Srbima je izuzetno teško da u bilo kom obliku prihvate mogućnost međunarodnog priznanja Kosova. Čak i ako takav pravno obavezujući sporazum ne bi značio automatsko članstvo Kosova u UN i ako bi njegovo međunarodno priznanje nadalje zavisilo od veštine prištinskih diplomata, potpisivanje sporazuma koji priznaje legalno postojanje južnog suseda je nešto što bi Srbi izuzetno teško prihvatili. Cena koju bi kosovski Albanci verovatno morali da plate za postizanje takvog dogovora bilo bi davanje autonomije severu zemlje, kako je i predviđeno Briselskim sporazumom. Tu cenu kosovski Albanci možda ne bi bili spremni da plate ili bi bili spremni da se protiv nje žestoko pobune.

Složenost makedonskog pitanja – trenutni razvoj događaja

Do promene režima u Makedoniji došlo je 2017. godine, nakon parlamentarnih izbora iz 2016. na kojima je tadašnja vladajuća konzervativna stranka VMRO-DPMNE prepustila svoja mesta u parlamentu socijal-demokratama iz SDSM-a. Skriveni uzrok boljih rezultata SDSM-a zahvaljujući kojima je ova stranka 2017. uspeła da napravi koalicionu vladu nalazio se u činjenici da se ova stranka okrenula albanskim glasovima, što je dovelo do toga da prvi put nakon proglašenja makedonske nezavisnosti neka nemakedonska albanska stranka zabeleži ovako značajan rezultat na izborima. Da bi ostvario taj cilj, SDSM je u svoju izbornu platformu uvrstio i unapredio albanski nacionalni program u Makedoniji. Premijer Zoran Zaev je na izborima 2016. ponudio redefinisane međuetničkih odnosa u Makedoniji koji su ustanovljeni Ohridskim sporazumom iz 2001.

Na izborima je SDSM vodio kampanju pod nazivom „Plan za život u Makedoniji”. Načelna obećanja koja je Zaev dao odnosila su se na veće plate, demokratizaciju, pristojne poslove i pravdu za sve. Međutim, SDSM je vodio i posebnu kampanju kako bi privukao „albanske” glasače, u kojoj je obećao da će promeniti ravnotežu moći i prava etničkih Albanaca ustanovljenih u Ohridu. Ispostavilo se da je u ova izborna obećanja poverovao prilično veliki broj Albanaca u Makedoniji, budući da je SDSM osvojio 38.162 albanskih glasova od ukupno 435.079 (studija CRPM-a iz 2017). Ovih 8.8% ukupnog broja glasova predstavljali su odlučujući faktor u osvajanju skupštinskih mesta i formiranju nove vlade. Međutim, SDSM je poremetio planove stranaka etničkih Albanaca. Oni su uzvratili radikalizacijom, ili takozvanim etničkim nadmetanjem (*ethnic outbidding*). Pojam etničko nadmetanje se u političkim naukama odnosi na situaciju u kojoj etničke stranke posegnu za radikalnim strategijama kako bi maksimizovale podršku glasača određene etničke grupe, kako bi sebe predstavili kao prave borce za njihovu stvar i kako bi oslabili legitimitet političkih protivnika koji predstavljaju tu zajednicu (Gormley-Heenan, MacGinty, 2008:44).

Teorija etničkog nadmetanja ističe da ono vodi do ekstremnog nadmetanja, nudeći nove radikalnije opcije javne politike, čime se čitav politički sistem dovodi u opasnost. Etničko

nadmetanje se javlja kada se političari takmiče u dobijanju podrške određene etničke zajednice, te favorizuju tu zajednicu na štetu ostalih. U pitanju je proces u kom se u okviru jedne etničke zajednice političko nadmetanje svodi na to da stranke dokazuju koja od njih na bolji način brani interese te zajednice (Coakley, 2008). Bez obzira na to koje su politike ili okolnosti dovele do etničkog nadmetanja, zbog njega etnički pregovori postaju bezmalo nemogući, pošto i najumerenija etnička elita u takvim uslovima postaje radikalizovana, a javni diskurs sledi njene poteze. Etničko nadmetanje u podeljenim društvima može imati ozbiljne političke posledice; ono može dovesti do sukoba a na kraju čak i do rata.

Kako Ganter i Dajmond kažu, „izborna logika etničkih stranaka jeste da se glasači mobilišu polarizovanim izjavama, isticanjem prilika koje bi zajednica trebalo da iskoristi, pretnjama... etnička ekskluzivnost njihovih političkih poruka i njihov polarizujući efekat imaju dezintegrativne posledice po društvo i dovode do njegove podele” (2001:23-4). Neki drugi renomirani politički mislioci, kao što je Samjuel Hantington, misle da etničke partije predstavljaju opasnost za demokratizaciju jedne zemlje. On čak tvrdi da mnoge zemlje takozvanog „trećeg sveta” nisu uspele da održe demokratiju upravo zbog snažnog uticaja etničkih partija (1991). Ted Gur, jedan od vodećih stručnjaka za manjine i konflikte čak ide toliko daleko da kaže da su skoro svi građanski ratovi iz prethodnih godina bili rezultat toga što su vlast preuzele etničke stranke koje su promovisale svoje ekskluzivističke političke agende.

Gde je etničko nadmetanje u makedonskom kontekstu? Nakon izbora iz 2016, DUI, Savez za Albance i BESA usvojili su novi politički program u Tirani, političku platformu čiji je cilj da proširi reforme usvojene u Ohridu 2001. godine. Program je objavljen 6. januara 2017. godine kada se takozvana „Tiranska platforma” obavezala na ostvarenje ciljeva „u narednom mandatu vlade i/ili u svakom budućem mandatu” kojima će se povećati moć albanskih političkih entiteta u zemlji. De facto cilj ove platforme bio je promena Ohridskog sporazuma iz 2001. i redefinisavanje Republike Makedonije kao neteritorijalne federacije.

Platforma takođe predviđa unapređenje statusa Albanaca, između ostalog i kroz ostvarenje prava na „pravičnu implementaciju multietničkog principa u Ustavu Makedonije, gde [bi] Albanci [trebalo da] čine državotvorni narod...”, dobijanje pune jezičke ravnopravnosti kroz upotrebu albanskog jezika na svim nivoima vlasti i garancije da će on biti usvojen kao fundamentalno i ustavno pravo. Predviđeno je da se Ustavom definišu „makedonski jezik i njegovo ćirilčno pismo i albanski jezik i latinični alfabet kao zvanični jezici Republike Makedonije”, kao i da se otvori sveobuhvatna rasprava o zastavi, grbu i himni zemlje „kako bi se kroz državne simbole odrazila multietničnost društva i etnička jednakost”. U okviru ideje ostvarivanja ekonomske jednakosti i socijalne zaštite, posebno kroz jednak regionalni razvoj, Platforma predviđa „osnivanje Ministarstva političkog sistema i međuetničkih odnosa kao ovlašćene institucije za priznavanje prava zajednica i stimulaciju ekonomskog i društvenog razvoja u nerazvijenim oblastima”, „ostvarivanje jednakosti u bezbednosnim snagama, vojsci, tužilaštvu i sudstvu”, „preduzimanje afirmativnih mera za obezbeđivanje finansiranja albanskih kulturnih ustanova na centralnom i lokalnom nivou”, kao i „ostvarivanje jednakosti na svim

nivoima centralne vlasti i javnih službi i ostalih zainteresovanih strana". Kad su u pitanju spoljni poslovi, Platforma predviđa uključivanje „Albanaca u radnu grupu za direktne pregovore sa Grčkom i Bugarskom”, „saradnju sa Kosovom i Albanijom u cilju integrisanog upravnog menadžmenta”, kao i „otvaranje novih graničnih prelaza”. Pored ostalih zahteva na nižem simboličkom nivou, ona insistira na usvajanju „Rezolucije Republike Makedonije kojom se osuđuje genocid nad albanskim narodom u Makedoniji počinjen u periodu 1912–1956”.

Nakon što je platforma objavljena, VMRO-DPMNE nije uspeo da formira koalicionu vladu sa DUI, već je to učinio SDSM koji je u koaliciju uveo i Savez za Albance. Sa druge strane, kao posledica radikalizacije zahteva albanskih političkih stranaka, formiran je novi makedonski protestni pokret, građanska inicijativa kojoj su se priključile i druge manje etničke zajednice. Predvodili su je umetnici kao što su Boris Damovski, Bogdan Ilievski i Igor Durlovski, ujedinjeni pod imenom „Za zajedničku Makedoniju”. Cilj im je bio da zaustave implementaciju Tiranske platforme, i tražili su od predsednika države da ne da mandat SDSM-u i ne legalizuje koaliciju. Tromesečni protesti kulminirali su 27. aprila kada su predstavnici SDSM-a, DUI-ja i Saveza za Albance na neregularan način izabrale predsednika skupštine. Grupa protestanata ušla je u Skupštinu, zauzela skupštinsku salu i pres-centar, a došlo je i do napada na pojedine poslanike iz SDSM-a i Saveza za Albance, uključujući i njihove lidere Zaeva i Selu. Makedonija se našla na rubu najgoreg mogućeg scenarija sa potencijalnim ljudskim žrtvama, pri čemu nije bilo isključeno ni izbijanje građanskog rata. Uprkos određenim poboljšanjima, makedonsko-albanski odnosi su i dalje zategnuti, posebno po pitanju određenih specifičnih problema kao što su Zakon o jezicima, kojim bi se regulisala upotreba albanskog jezika u javnim ustanovama na čitavoj teritoriji zemlje, a ne samo u oblastima u kojima su Albanci većinsko stanovništvo.

Bezbednosne posledice tri moguća scenarija budućih srpsko-kosovskih odnosa na Makedoniju

Ovde ćemo razmotriti uticaj koji bi svaki scenario imao na 1) međuetničke odnose u Makedoniji i njenu bezbednosnu politiku; 2) bilateralne/multilateralne odnose i 3) bezbednost u regionu Jugoistočne Evrope. U slučaju sporazuma koji podrazumeva izmenu granica između Srbije i Kosova, posledice na međuetničke odnose u Makedoniji i njenu bezbednosnu politiku bile bi izrazito negativne. Promena granica značila bi otvaranje Pandorine kutije, što bi predstavljalo opasnost za čitav region, a posebno za Makedoniju. Albanci u Makedoniji već insistiraju na implementaciji Tiranske platforme, koja de facto pokušava da uvede dvonacionalnu državu. Bilateralni odnosi Makedonije i Srbije bi u slučaju takvog sporazuma mogli da se poboljšaju. Normalizacija odnosa Beograda i Prištine bi značila da Skoplje ne bi moralo da zauzima strane na međunarodnom i multilateralnom planu. Sa druge strane, odnosi sa Prištinom

bi mogli da se pogoršaju ako bi među makedonskim Albancima zavladao nemir zbog njihovog statusa i mogućnosti promene granica, što bi im omogućilo da se spoje sa svojim sunarodnicima sa Kosova. Bezbednosna situacija u regionu nakon eventualne izmene granica između Srbije i Kosova ugrozila bi ne samo Makedoniju već i Bosnu i Hercegovinu, a potencijalno i Crnu Goru.

U slučaju očuvanja statusa quo, odnosno odlaganja rešavanja srpsko-kosovskog pitanja ne bi došlo do značajnijih posledica na međuetničke odnose u Makedoniji i na njenu bezbednosnu politiku. Dešavanja proistekla iz etničkog nadmetanja i potpisivanja Tiranske platforme su ozbiljna i zahtevaju delikatan pristup od strane makedonskih političara. Posledice na bilateralne/multilateralne odnose bi takođe bile minimalne, budući da bi makedonska vlada i dalje nastojala da održava svoje odnose sa Srbijom i Kosovom u ravnoteži, imajući u vidu i pozicije skopskih saveznika u Briselu i Vašingtonu. Konačno, u slučaju očuvanja statusa quo u srpsko-kosovskom pitanju, bezbednost u regionu Jugoistočne Evrope ne bi pretrpela negativne posledice. Imajući u vidu da će Makedonija 2019. ili početkom 2020. godine pristupiti NATO savezu, bezbednost u regionu će se povećati, čemu bi doprinelo i očuvanje statusa quo.

Normalizacija odnosa Prištine i Beograda zasnovana na pravno obavezujućem bilateralnom sporazumu postignutom kroz tekuće pregovore Srbije i Kosova uz posredovanje EU imala bi pozitivne efekte na međuetničke odnose u Makedoniji i njenu bezbednosnu politiku. Takav sporazum, zajedno sa ulaskom Makedonije u NATO značajno bi uvećalo moć snaga za institucionalna rešenja makedonskih međuetničkih pitanja i snažno bi učvrstilo jedinstvo zemlje. Potencijalni bilateralni sporazum popravio bi bilateralne odnose Makedonije i sa Kosovom i sa Srbijom; konačno, pravno obavezujući bilateralni sporazum pozitivno bi uticao na bezbednost celog regiona i sprečio bi negativne posledice u Bosni i Hercegovini.

Zaključak

U ovom radu smo istakli činjenicu da iako očuvanje statusa quo donosi niz izazova, za region i za Makedoniju bi bilo veoma opasno ukoliko bi došlo do predložene izmene granica između Srbije i Kosova. Ukoliko Beograd i Priština razmene teritorije, to bi na Balkanu otvorilo Pandorinu kutiju, pri čemu bi etnički podeljene Bosna i Hercegovina i Makedonija bile potencijalna žarišta. Prema tvrdnjama Edvarda Džozefa, makedonski Albanci su blisko povezani sa svojim sunarodnicima na Kosovu, i „bez obzira na sva obećanja albanskih vođa u Makedoniji da će ostati u zemlji, secesionistička logika će se vratiti, posebno kad se novo, etnički homogeno Kosovo ujedini sa Albanijom” (2018). Kako Gordi piše, „skoro izvesno postoje i druga rešenja spora između Beograda i Prištine koja uključuju elemente koji do danas i nisu posebno razmatrani: obezbeđivanje blagostanja građana, unapređivanje bezbednosti i slobode, i izgradnja poverenja između i unutar zajednica” (2018).

Protivstrategiju bi predstavljalo postizanje pravde u multietničkim državama kao što je Kosovo. Poverenje i bezbednost, blagostanje svih građana bez obzira na njihovu etničku pripadnost suštinski su elementi koncepta etnokulturne pravde koja je neophodna Kosovu i Makedoniji kako bi te dve zemlje mogle da postignu stabilnost i da napreduju. Ključno je unapređivanje prava manjina za Srbe na Kosovu i za Albance u Makedoniji. Specifična pitanja kao što su Zakon o jezicima u Makedoniji i Zakon o zajednici opština na Severnom Kosovu trebalo bi pažljivo razmotriti i implementirati uz pomoć zvaničnika Evropske unije u okviru procesa proširenja. Ova i druga potencijalno sporna pitanja ne bi trebalo posmatrati kao situaciju nulte sume (tzv. *zero-sum game*), već kao opcije u kojoj obe strane dobijaju mogućnost sticanja poverenja i buduće saradnje.

Imajući u vidu da se obrazloženje ideje o razmeni teritorija predsednika Vučića nalazi u činjenici da je malo verovatno da će EU primiti Srbiju kao novog člana ukoliko ne uspostavi dobrosusedske odnose sa nezavisnim Kosovom, jedno od rešenja čitavog spora bilo bi da se Srbiji omogući da se ovim pitanjem pozabavi na samom kraju procesa pridruživanja. Dok traju pregovori a odnosi Beograda i Prištine se polako normalizuju, status srpske manjine na Kosovu bi morao da bude obezbeđen time što bi se posebna pažnja posvetila srpskim opštinama na severu. Ukoliko javnost u Srbiji u određenom trenutku dobro prihvati situaciju sa Srbima na Kosovu, možda bi to predstavljalo pogodnu priliku da Beograd prizna nezavisnost Prištine u trenutku kada zemlja postaje članica EU. Ukoliko i kada Srbija pristupi Uniji, trebalo bi uvesti posebni kontrolni mehanizam koji bi osigurao da Beograd neće moći da spreči napredak Kosova na putu pristupanja Uniji. Stoga bi za Makedoniju najbolji mogući scenario bila normalizacija odnosa Beograda i Prištine zasnovana na pravno obavezujućem bilateralnom sporazumu.

Zhidas Daskalovski, profesor

Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Skoplju

References

Fouere, E., 'The EU's Enlargement Agenda – Credibility at Stake?', CEPS Policy Brief, No. 324, Centre for European Policy Studies (CEPS), Brussels, 31 October 2014.

Gormley-Heenan, C & MacGinty, R (2008) 'Ethnic Outbidding and Party Modernization: Understanding the Democratic Unionist Party's Electoral Success in the Post-Agreement Environment.' *Ethnopolitics* Vol. 7, No. 1.

Gunther, Richard and Diamond, Larry 2001. 'Types and Functions of Parties' in Larry Diamond and Richard Gunther (eds), *Political Parties and Democracy*. Baltimore and London: Johns Hopkins University Press4.

Gurr, Ted Robert. 2000. *Peoples Versus States: Minorities at Risk in the New Century*, Washington, D.C.: United States Institute of Peace Press.

Huntington, Samuel P. 1991. *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century*. Norman OH: University of Oklahoma Press.

N1 TV, 11th August 2018, "Petritsch: Changes of Serbia-Kosovo border not a threat"

New York Times September 13th, 2018, "An Offensive Plan for the Balkans That the U.S. Should Get Behind"

Politico, 23rd August, 2018, "A Balkan border change the West should welcome"

Edward Joseph, *Foreign Policy*, 4th September, 2018, "How to Restart War in the Balkans"

Tim Judah, *The Economist*, February 19th 2018, "The difficulties of exchanging territory in the Balkans"

Eric Gordy, *Foreign Affairs*, October 10, 2018, "Why Borders Are Not the Problem—or the Solution—for Serbia and Kosovo"

The editorial board, *The Financial Times*, October 30th, 2018, "A Balkans plan that merits cautious backing: Proposed Kosovo-Serbia agreement has risks but could bring benefits"

Puls 24, 6th January 2017, "Tiranska Platforma", available at: <http://puls24.mk/mk/vesti/tiranska-platforma-integralen-tekst>

Radio Free Europe, 29th August, 2018, "Ashdown, Bildt i Schwarz-Schilling: Trgovina teritorijom Kosova i Srbije ugrožava BiH"

Carl Bildt, *The Washington Post* August 9, 2018 "Further Balkanizing the Balkans is a recipe for disaster."

